

METODOLOŠKO UPUTSTVO ZA GODIŠNJI IZVJEŠTAJ "EKONOMSKI RAČUNI U ŠUMARSTVU - ŠUM-ER"

CILJ I PREDMET ISTRAŽIVANJA

Cilj godišnjeg istraživanja "Ekonomski računi u šumarstvu - ŠUM-ER" je osiguranje osnovnih/temeljnih ekonomskih pokazatelja šumarstva kao privredne grane za Federaciju BiH. Ovi podaci služe kao osnovica za utvrđivanje dinamike promjena tokom/tijekom vremena kao i utvrđivanja učešća privredne grane šumarstva u ukupnom bruto društvenom proizvodu. Ovo istraživanje treba da zadovolji potrebe korisnika kako u Federaciji BiH i državi Bosni i Hercegovini, tako i onih u međunarodnoj statistici, za pouzdanim i međunarodno uporedivim podacima.

Predmet istraživanja su: prihodi, troškovi, kapitalne investicije, subvencije, kapitalni grantovi, porezi, rente, kamate, zalihe i godišnji broj radnih sati u šumarstvu.

IZVJEŠTAJNE JEDINICE

Izveštajne jedinice su poslovni subjekti koji su prema Klasifikaciji djelatnosti (KD BiH 2010), razvrstane u djelatnosti kako je definirano područjem A- Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo i ooblast 02 - Šumarstvo i sječa drva (iskorištavanje šuma), kao i drugi poslovni subjekti koji su razvrstani u druge djelatnosti, a obavljaju djelatnost šumarstva i sječe drva, bez obzira je li to njihova glavna ili sporedna djelatnost i jesu li pravno konstituirani ili ne.

POJAŠNJENJE POJMOVA

B. PRIHODI I TROŠKOVI

Prihodi

B.1.1 **Trupci** – podrazumijeva vrijednost proizvedenih trupaca u izvještajnom periodu. Vrijednost izraziti po cijenama šumskih drvnih sortimenata na kamionskom putu (franko šumski kamionski put) -ovdje spadaju pilanski i furnirski trupci četinarar/četinjača i lišćara/listača.

B.1.2 **Ostala oblovina** - podrazumijeva vrijednost proizvedenog oblog i cijepanog tehničkog drva (jamsko/rudno drvo, TT stubovi, jarboli, šipovi itd.) i sitnog tehničkog drva (kolje, motke, štapovi, ručke, tehničke oblice, obruči, držalja i dr.)-franko šumski kamionski put.

B.1.3 **Celulozno drvo** - podrazumijeva vrijednost proizvedenih šumskih drvnih sortimenata koji se klasiraju kao celulozno drvo-namijenjenih za hemijsku preradu - proizvodnju celuloze, poluceluloze, drvene vune i mehaničke celuloze-drvenjače, te drvenih ploča. Ovdje se uključuje drvo za industrijsku proizvodnju retortnog i briketnog drvenog uglja te drvo za tanin i druge proizvode kemijske/hemijske prerade drveta ili dijelova stabala.

B.1.4 **Ogrijevno drvo (lišćari/listače i četinari/četinjače)** - podrazumijeva vrijednost proizvedenog drveta koje se klasira kao ogrijevno drvo i koristi kao izvor toplinske energije za grijanje prostorija ili u proizvodne svrhe. Ovdje spada i drvo za drveni ugalj koji je proizveden na tradicionalan način, u jamama ili zidanim pećima.

B.1.5 **Sadnice šumskog drveća** – podrazumijeva broj i vrijednost prodatih sadnica šumskog drveća trećim licima, uzgojenih u rasadnicima.

B.2. **Prihodi od izvršenih usluga uzgoja i iskorištavanja šuma** – podrazumijeva vrijednost usluga sječe, krojenja i izrade šumskih drvnih sortimenata, privlačenja i izvoza drveta iz šume. Prihodi od šumsko-uzgojnih radova izvršenih za račun trećih lica (privatne šume). Izrada šumsko-privrednih osnova, planova sječa, izvedbenih projekata iskorištavanja, šumsko-uzgojnih radova, zaštite šuma i dr.

B.3. **Prihodi od neodvojivih sekundarnih aktivnosti u šumarstvu** - podrazumijeva prihode koje poduzeće/preduzeće ostvaruje aktivnostima koje se ne mogu odvojiti od obavljanja glavne djelatnosti (02.Šumarstvo i sječa drveta KD BiH 2010). Prihodi od neodvojivih nešumarskih sekundarnih aktivnosti preduzeća/poduzeća obuhvataju: prikupljanje i prerada jestivih gljiva, ljekovitog bilja, šumskog voća; prihodi od pašarenja; vađenje treseta; vađenje kamena iz kamenoloma koji se nalaze u šumi ili na šumskom zemljištu; vađenje gipsa, šljunka, rastresite stijene ili drugih tzv. ne-enrgetskih minerala bez metalne rudače. Ovdje takođe spadaju i prihodi stečeni daljom preradom drveta kao što je proizvodnja drvenog uglja u šumi na tradicionalan način, korištenje šumskog otpada, iveranje, briketiranje, cijepanje drveta za ogrijev, izrada stubova, motki, kolja i sl. Ovdje mogu spadati i prihodi od prerade drveta rezanjem samo ukoliko se takva djelatnost odvija unutar preduzeća/poduzeća šumarstva (neodvojiva od djelatnosti šumarstva i sječe drveta). Ovdje treba uvrstiti i prihode od turizma i rekreacije i sl. usluga trećim osobama.

Troškovi

B.4.1 **Sadnice šumskog drveća** – podrazumijeva materijalne troškove sadnog materijala i sjemena: Količina i troškovi sadnica nabavljenih na domaćem ili inostranom/inozemnom tržištu, a korištenih za pošumljavanje i podizanje nasada u produkcione svrhe (isključiti troškove sadnica uporabljenoih za podizanje zaštitnih šuma, pošumljavanje krša, nasada za sprječavanje erozije tla, vjetrobranih pojaseva i sl.). U ovo ne ulaze sadnice iz vlastite proizvodnje.

B.4.2 **Energenti i maziva** – podrazumijevaju se količina i troškovi energenata i maziva: (el. energija, gorivo za grijanje – količina utrošenog gasa, čvrstih ili tečnih goriva koja se koriste za zagrijavanje prostorija, motorna goriva, te motorna ulja i druga mašinska/strojna ulja i maziva). Ovdje ne treba uključiti drvo za ogrijev iz vlastite proizvodnje.

B.4.3 **Gnojiva i sredstva za poboljšanje tla** – podrazumijeva količine i troškove mineralnih i organskih gnojiva, te sredstava za poboljšanje tla kao što su npr. kreč/vapno, treset, kompost od mulja, pijesak ili sintetičke (umjetne) pjene, upotrijebljenih/uporabljениh

u izvještajnom periodu.

B.4.4 Sredstva za zaštitu šuma podrazumijeva troškove sredstava za zaštitu šuma ili druge proizvodnje u šumarstvu (herbicidi, fungicidi, insekticidi i dr. pesticide, te slične anorganske ili organske supstance), uključujući i feromone i klopke za potkornjake.

B.4.5 Održavanje mehanizacije i opreme – podrazumijeva ukupne troškove tekućeg održavanja mehanizacije i opreme (laka oruđa i mašine/strojevi u šumarstvu kao što su: motorne pile, oprema za podizanje tereta-ručne, hidraulične ili el. dizalice, ledne prskalice, pumpe za vodu i dr., elektro i sus motori i sl.). U održavanje mehanizacije spadaju redovno održavanje i opravke vozila, traktora i drugih mašina/strojeva i ostale opreme koji se obavljaju u njihovom normalnom vijeku trajanja (zamjena habajućih dijelova, servisi i različite opravke u koje spadaju i opravke limarije i lakiranje). Ovdje ne spadaju generalni remont pogonskih sklopova mašina/strojeva (motor, transmisija, hidraulične pumpe i sl.), kao i zamjena ovih ili drugih vitalnih dijelova same mašine/stroja ili dodatnih oruđa na mašini/stroju, kao i druga investiciona ulaganja koja produžuju vijek trajanja mehanizacije i opreme. Ovakva investiciona ulaganja se tretiraju kao formiranje fiksnog kapitala (osnovnih sredstava) - investicije u fiksni kapital i treba ih bilježiti pod tačkom C.1.2. U troškove održavanja spadaju sve, u ovu svrhu, eksterno nabavljene robe i usluge (rezervni dijelovi, materijal i rad).

B.4.6 Održavanje zgrada i drugih objekata – podrazumijeva ukupne troškove tekućeg održavanja zgrada, kamionskih i traktorskih putova i objekata na njima kao što su mostovi, propusti i sl. (troškovi materijala i rada).

B.4.7 Usluge u šumarstvu - podrazumijeva troškove usluga iz djelatnosti šumarstva (KD BiH 2010 - 02. Šumarstvo i sječa drveta (iskorištavanje šuma)) koje poduzeće/preduzeće koristi kao usluge trećih lica iz oblasti uzgajanja (sadnja sadnica, popunjavanje, navodnjavanje, čišćenje, prorjede) te izrada šumsko-privrednih osnova, godišnjih planova, izvedbenih projekata, troškovi studija i drugih intelektualnih usluga, troškovi protivpožarne zaštite, troškovi sječe, izrade sortimenata, privlačenja i transporta.

B.4.8 Ostale usluge – podrazumijeva ostale troškove uključuju: plaćene zakupnine za najam strojeva/mašina i opreme, bez pogonskog ljudstva ili korištenje kompjuterskih programa (software), naknade za izvršene usluge zdravstvenih pregleda radnika (stalno zaposlenih), naknade za šumarske ili druge (poreske, financijske ili računovodstvene) savjetodavne stručnjake, geodete, advokate/odvjetnike i dr, troškove studija i istraživanja, oglašavanja i održavanja licitacija/natječaja i submisija, materijalne izdatke zaposlenih u prodajnom odjelu poduzeća/preduzeća, provizije agentima i posrednicima (ako postoje), troškove izlaganja na sajmovima, edukaciju osoblja itd., troškove transportnih usluga u što ulaze refundacije uposlenim za putovanje, odvojeni život ili selidbe kojima je zaposleni izložen za vrijeme obavljanja svojih dužnosti, iznosi koje preduzeće/poduzeće plaća nezavisnim kompanijama koje obezbjeđuju transport za uposlenike (u ovo ne spadaju troškovi obezbjeđenja transporta uposlenika između kuće i radnog mjesta odnosno refundacije uposlenicima za prijevoz između kuće i radnog mjesta-ovo se smatra kao naknada zaposlenim). Ovdje spadaju i troškovi prijevoza dobara za sajmove i izložbe-takođe obezbjeđenog od trećih osoba, poštanski i telekomunikacijski troškovi, troškovi vode, troškovi premija osiguranja, troškovi reprezentacije, troškovi pretplate i naknada za članstvo u profesionalnim udruženjima, plaćanja za korištenje patenata, trgovačkih znakova, autorskih prava, plaćanja javnim tijelima za dobivanje licencija ili dozvola za obavljanje trgovačkih ili profesionalnih djelatnosti, naknade za zdravstvene preglede zaposlenika koje zahtjeva vrsta posla koji obavljaju, troškovi oglašavanja, zapošljavanja i sl., troškovi nabavke sitnog alata (ručne pile, sjekire, lopate, motike i sl.), ostalog potrošnog materijala (čelične sajle, žica, žičana mreža, kante, akumulatori, lampe, sklopke, materijal za pakovanje, aparati za gašenje požara, radna odjela, čizme i sl.- opreme male nabavne vrijednosti koja se ne knjiži kao osnovno sredstvo (vijek upotrebe/uporabe kraći od jedne godine).

B.5 Bruto plaće zaposlenih - obuhvataju: Bruto nadnice ili plaće u gotovini ili naturi i doprinose poslodavca. Bruto nadnice i plaće u gotovini obuhvataju sljedeće: 1. direktne osnovne nadnice i plaće, 2. naknade za prekovremeni rad, noćni ili rad vikendom, rad koji je po svojoj prirodi izvođenja veoma naporan, i sl., 3. troškovi odvojenog života i pomoć za smještaj, 4. dodaci kao za Bajram ili Božić, bonus na kraju godine, regres za godišnji odmor i dodatci za više kvalifikacije, 5. kompenzacija za prevoz do i od radnog mjesta, 6. plaćeni praznici, 7. provizije, napojnice, 8. ostale naknade ili povremena plaćanja u skladu sa rezultatima poslovanja poduzeća kao način podjele profita, 9. otpremnine zaposlenim u obračunskom periodu, ukoliko plaćanja nisu izvršena po kolektivnom ugovoru, 10. pomoć u gotovini zaposlenim za rješavanje stambene situacije i sl. **Naglašava se da podaci treba da predstavljaju bruto nadnice i plaće uključujući poreze na plaće i doprinose za zdravstveno i penzionirovanje.** Bruto nadnice i plaće u naturi sadrže: dobra i usluge koje poslodavac daje zaposlenim bez naknade ili po umanjenim cijenama. Njihova vrijednost predstavlja vrijednost dobara, ako su pružena bez naplate, ili razlika između vrijednosti dobara i plaćanja uposlenima ako su data po smanjenim cijenama. Ove stavke uključuju sljedeće komponente: 1. šumske ili poljoprivredne proizvode koji su raspoloživi uposlenim bez naplate ili po smanjenim cijenama, 2. usluge smještaja za vlastiti račun poduzeća/preduzeća pružene zaposlenim bez naplate ili po smanjenim cijenama, 3. troškovi prijevoza zaposlenika između radnog mjesta i kuće se smatraju dijelom njihovih nadnica u naturi, pod uslovom da se ta putovanja događaju izvan radnog vremena, kao što su plaćene smještajne usluge i sl. Nadnice u naturi treba vrjednovati po njihovim proizvodnim cijenama, ako su proizvedene od strane poduzeća/preduzeća ili po nabavnim cijenama ako su kupljene izvan preduzeća/poduzeća.

B.6.1 Mašine/strojevi i oprema –podrazumijeva troškove amortizacije mehanizacije i druge opreme koja čine osnovna sredstva poduzeća/preduzeća. Odnosi se na svu mehanizaciju i opremu čiji je ekonomski vijek trajanja duži od jedne godine.

B.6.2 Zgrade i šumska infrastruktura – podrazumijeva troškove amortizacije zgrada i šumske infrastrukture (šumski putovi i mostovi-ako se vode kao osnovna sredstva preduzeća/poduzeća).

C. KAPITALNE INVESTICIJE

C.1.2 Mašine/strojevi, oprema i zgrade -podrazumijeva: 1. bruto investicije u nabavku strojeva/mašina i ostale opreme (mašine/strojevi i uređaji za pripremu tla, sijanje, sadnju, obradu tla, zaštitu bilja, strojevi/mašine za građevinske/gr građevne radove, čišćenje, krčenje, mašine/strojevi i oprema za sječu, izradu i manipulaciju unutar sječine (motorne pile, gulječi kore, strojevi/mašine za iveranje, cjepanje drveta, prskalice za konzervaciju drveta). U investicije u fiksnu aktivu spada i nabavka životinja koje se koriste u

poslovima vuče (primicanja i privlačenja) ili iznošenja šumskih drvnih sortimenata iz sječine. Mašine/strojevi za manipulaciju i utovar šumskih sortimenata na među ili centralnim stovarištima i ostalo (npr. navodnjavanje i sl.), 2. transportna oprema (šumski ili adaptirani poljoprivredni traktori, ostala vozila - automobili, kamioni i prikolice), 3. šumarske zgrade, 4. veća poboljšanja tla, otkup zemljišta u svrhu okrupnjavanja posjeda, gradnja šumskih putova, gradnja nasipa, krčenje, isušivanje, uvođenje navodnjavanja i ostali građevinski/građevni radovi za poboljšanje tla. Ovdje treba dodati troškove prenosa vlasništva u određenim slučajevima (kupovini fiksne aktive kao što je zemljište, zgrade) ili troškove montaže i puštanja u pogon strojeva/mašina i opreme. Kako je navedeno u tački/točki B.4.5, u formiranje fiksnog kapitala treba bilježiti i vrijednost generalnih remonta mašina/strojeva i opreme.

C.1.3 **Ostalo** podrazumijeva investicije u tzv. nematerijalnu fiksnu aktivu: kompjuterski programi (software) i različita prava (patenti, licence, franšize itd.), i ostale investicije u osnovna sredstva koja nisu sadržana pod tačkom C.1.2.

D. SUBVENCIJE, KAPITALNI GRANTOVI, POREZI I KAMATE

D.1 **Subvencije** su nepovratna sredstva državne pomoći koje vlade entiteta, kantona ili općina plaćaju rezidentnim proizvođačima u cilju uticanja na cijene proizvoda ili usluge. Plaćaju se po jedinici proizvoda ili usluge. Subvencije mogu takođe biti kalkulirane kao razlika između tržišne cijene proizvoda ili usluge i cijene koju plaća kupac. Ovdje spadaju subvencije za pošumljavanje, za sanacije opožarenih površina, sanacije i rekonstrukcije degradiranih šumskih sastojina i druge šumsko uzgojne radove, sredstva za zaštitu šuma i dr. Subvencija može biti razlika u cijeni m³ šumskih drvnih sortimenata koji se isporučuju drvo prerađivačima ako je isplaćena proizvođačima u šumarstvu. Osim subvencija na proizvode, subvencije u šumarstvu mogu biti i nepovratna sredstva za planiranje i gazdovanje/gospodarenje šumama, za objedinjavanje katastra šuma, unapređenje šuma, zaštitu prirodnog ili kulturnog nasljeđa, zaštitu tla od erozije, regulaciju vodozaštitnih područja, zaštitu okoliša, prirodnog nasljeđa i sl. Ovdje treba uzeti u obzir i nepovratna sredstva koja se isplaćuju poduzećima/preduzećima u šumarstvu od sredstava prikupljenih od naknada za korištenje šuma i šumskog zemljišta, naknade za unapređenje općekorisnih funkcija šuma i drugih naknada. Ovdje ne treba unositi nepovratna sredstva dobivena na ime nabavke, rekonstrukcije ili investicijskog održavanja **osnovnih sredstava** u šumarstvu (nabavka mehanizacije, gradnja ili investicijsko održavanje šumskih putova i sl.). Ova se sredstva trebaju unjeti pod tačkom D.2.1- kapitalni grantovi.

D.2.1 **Kapitalni grantovi** –podrazumijevaju investicijske grantove u novcu ili naturi koje vlade entiteta, kantona ili općina ili međunarodne finansijske ili druge organizacije isplaćuju poduzećima/poduzećima u šumarstvu u svrhu dijelomičnog ili potpunog financiranja troškova nabavke dobara stalnog kapitala (osnovnih sredstava). Subvencionisanje kamata na kredite za nabavku ili izgradnju osnovnih sredstava u šumarstvu treba bilježiti pod tačkom D.1-subvencije.

D.2.2 **Ostali kapitalni transferi** mogu uključiti naknade vlasnicima kapitalnih dobara do čijeg je uništenja došlo u slučaju rata ili prirodnih katastrofa. Ovdje su takođe uključeni transferi koje vrši vlada radi pokrivanja gubitaka koji su se akumulirali tokom nekoliko finansijskih godina ili vanrednih gubitaka nastalih radi uzroka koji su van kontrole preduzeća/poduzeća. Treba uključiti i eventualne grantove kojima se kompenzira smanjenje vrijednosti aktive preduzeća/poduzeća ili za smanjenje dugova.

D.3.1 **Porezi na proizvode** su direktni porezi koji se plaćaju po jedinici proizvoda ili usluge. (**Ovdje ne spada PDV-indirektni porez**). U ove poreze spadaju carinske dažbine na uvezene proizvode i akcize-trošarine (ukoliko postoje). Ovdje spadaju i drugi direktni porezi (ako postoje) na proizvode i usluge poduzeća/preduzeća koji nastaju kao rezultat proizvodnje, izvoza, prodaje, transfera, leasing-a ili isporuke proizvoda ili usluga, njihove finalne potrošnje unutar poduzeća/preduzeća ili ako služe za formiranje stalnog kapitala poduzeća/preduzeća (osnovnih sredstava).

D.3.2.1 **Naknada za prostu reprodukciju šuma** je posebna naknada za korištenje državnih šuma koju plaćaju javna poduzeća/preduzeća šumarstva na teritoriji Federacije BiH po važećoj zakonskoj regulativi.

D.3.2.2 **Ostali porezi na proizvodnju i naknade** obuhvataju direktne poreze na vlasništvo nad zemljištem ili zgradama koji služe u proizvodne svrhe kao što su porezi na vlasništvo ili upotrebu/uporabu osnovnih sredstava (vozila, strojevi/mašine i druga oprema). Ovdje treba uvrstiti i poreze koje poduzeće/preduzeće plaća na stalno ili sezonski angažovanu radnu snagu. Ovdje spadaju i naknade koje preduzeće/poduzeće plaća kao što su opće i posebne vodne naknade, naknade prema zakonu o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, naknada za općekorisne funkcije šuma i sl.

D.4. **Plaćene kamate** – podrazumijevaju troškove kamata plaćenih na kreditna sredstva uključujući i kamate na "leasing" osnovnih sredstava.

E. ZALIHE

E.1. **Zalihe na početku izvještajnog perioda** - podrazumijevaju vrijednost ulaznih zaliha (zaliha gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje) na početku izvještajne godine - stanje 01.01. izvještajne godine.

E.2. **Zalihe na kraju izvještajnog perioda** - podrazumijevaju vrijednost izlaznih zaliha (zaliha gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje) na kraju izvještajne godine - stanje 31.12. izvještajne godine.

F. RADNI SATI

F.1. **Ukupan godišnji broj radnih sati** - podrazumijeva ukupan broj radnih sati ostvarenih u poduzeću/preduzeću tokom/tijekom izvještajne godine. Ovdje se računaju svi radni sati ostvareni u toku/tijeku godine od strane zaposlenika preduzeća/poduzeća, vlasnika ili menadžera, partnera angažovanih/angažiranih u redovnim aktivnostima preduzeće/poduzeća koji primaju finansijske naknade od preduzeća/poduzeća, te sezonske radne snage angažovane/angažirane na različitim poslovima. Pod zaposlenicima poduzeća/preduzeća ne podrazumijevaju se pripravnici i učenici na stručnoj obuci angažovani na osnovu pripravničkog ugovora ili ugovora o stručnoj obuci. **Porodijsko odsustvo se ne računa.**

